

Hyperzichtbaar in de schaduw van de macht: politici met een migratieachtergrond in Nederland

Zahra Runderkamp,
Liza Mügge &
Melanie Ihuoma

2025

REPCANCE NL

Samenvatting

Hoe is het gesteld met de politieke vertegenwoordiging van burgers met een migratieachtergrond? Welke barrières en kansen ervaren zij als ze kiezen voor een loopbaan in de politiek? In dit rapport onderzoeken we hoe deze thema's zich gedurende een kleine vier decennia hebben ontwikkeld (1986-2024). Aan onze analyse ligt een combinatie van bronnen en data ten grondslag: wetenschappelijke literatuur, cijfers van de verkiezingsuitslag van de Tweede Kamer uit 2021, vergelijkbare data over vier andere landen (Duitsland, Spanje, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland) en vijftig interviews met (oud-)politici van diverse politieke partijen en niveaus. De kernbevindingen zijn:

- Het aantal Tweede Kamerleden met een migratieachtergrond fluctueert licht per verkiezing;
- Nederland scoort relatief hoog in vergelijking met andere landen wat betreft de vertegenwoordiging van politici met een migratieachtergrond. De Tweede Kamerverkiezingen van 2021 zijn daarbij een uitschieter naar boven;
- Het percentage vrouwen met een migratieachtergrond in de Tweede Kamer ligt relatief hoger dan het percentage vrouwen zonder migratieachtergrond;
- Politieke socialisatie via familie, maatschappelijke organisaties en mentorschap speelt een cruciale rol bij het ontwikkelen van politieke aspiraties en prille navigatie in de politiek;

- Politieke partijen verschillen in hun aanpak van diversiteit en actieve scouting, waarbij sommige partijen expliciet kandidaten met een migratieachtergrond rekruteren en anderen nauwelijks actief beleid voeren;
- Politieke partijen leggen nadruk op ervaring binnen de partij (bijvoorbeeld als vrijwilliger) om een plek op de lijst te verdienen. Een hoge plek op de kieslijst is belangrijk om verkozen te worden, maar niet vanzelfsprekend voor kandidaten met een migratieachtergrond;
- Trainingen binnen en buiten politieke partijen spelen een belangrijke rol bij de voorbereiding en ondersteuning van politici met een migratieachtergrond. Externe programma's bieden veelal leiderschapstrainingen en netwerkmogelijkheden, terwijl interne partijprogramma's vaak gericht zijn op politieke vaardigheden en het functioneren binnen partijstructuren. Trainingsprogramma's kampen over het algemeen met onzekerheid, onder andere in hun financiering;
- Politici met een migratieachtergrond ervaren hyperzichtbaarheid en extra weerstand, waarbij zij vaak worden gereduceerd tot hun etniciteit en disproportioneel worden beoordeeld op hun achtergrond in plaats van hun politieke prestaties.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Inleiding	5
Wetenschappelijke inzichten over de politieke vertegenwoordiging van mensen met een migratieachtergrond	8
Aantallen politici met een migratieachtergrond door de jaren heen	12
Nederland in vergelijkend perspectief	17
Interviews met (oud-)politici met een migratieachtergrond	20
De weg naar de politiek	20
Aspiraties en nominatie	23
Campagne voeren en electoraal succes	25
Trainingsprogramma's	30
Herverkiezing	32
Conclusie	37
Bibliografie	39
Colofon	42

Inleiding

De Nederlands-Turkse politica Nebahat Albayrak, op dat moment in de running als partijleider van de Partij van de Arbeid (PvdA), zit bij de talkshow Pauw & Witteman¹. Ze wordt gevraagd om te reageren op de stellingen “Het is tijd dat de PvdA een vrouwelijke leider kiest” en “Mijn Turkse achtergrond is een voordeel”.

“Dat jullie nog met deze vraag komen, kijk naar alles wat ik heb gedaan,” probeert Albayrak nog. Jeroen Pauw reageert: “Turkse vrouwen kunnen heel leuk zijn weet ik uit ervaring” – het interview is niet meer te redden. De vragen van Pauw & Witteman weerspiegelen een publiek discours dat politici met een migratieachtergrond reduceert tot hun afkomst en achtergrond. Dit interview was nog niet eens zo lang geleden, in 2012.

Ondanks gelijke rechten blijven burgers met een migratieachtergrond politieke minderheden. Politici met een migratieachtergrond moeten overleven in een politieke omgeving die historisch gezien niet voor hen is ontworpen en waar de norm wit en man is. Of het nu openlijk of subtiel is, bedoeld of onbedoeld, politici met een migratieachtergrond zijn ‘hyperzichtbaar’. Dit betekent dat zij door bepaalde kenmerken, zoals bijvoorbeeld een niet-Nederlandse naam, huidskleur, religie anders zijn dan de norm politicus in Nederland; een witte man. Indien het gaat over vrouwen met een migratieachtergrond speelt ook gender een rol.

¹ Voor het hele interview, zie: https://www.youtube.com/watch?v=vOaHNNH_KGZg, geraadpleegd 30 maart 2025.

Hyperzichtbaarheid betekent dat politici met een migratieachtergrond onder een vergrootglas liggen in de politiek in de breedste zin. Zowel partijen, collega-politici als kiezers moeten hieraan wennen. Een mechanisme waar alle geminoriseerde groepen mee te maken hebben als ze onderdeel willen uitmaken van de macht of deze zelfs willen uitdagen, zoals Albayrak. Een proces dat niet zelden weerstand oproept, vaak in de vorm van expliciete of impliciete twijfel aan geschiktheid.

De afgelopen decennia hebben sommige politieke partijen geprobeerd de vertegenwoordiging van zowel vrouwen als burgers met een migratieachtergrond te vergroten om gelijkheid in de politiek te bevorderen. Toch is het pad naar politieke invloed voor mensen met een migratieachtergrond vaak langer en hobbeliger dan voor anderen.

Dit rapport werpt een wetenschappelijke blik op de ervaringen, uitdagingen en successen van politici met een migratieachtergrond in de afgelopen 38 jaar (1986-2024). We presenteren aantallen en gaan op basis van vijftig interviews in op persoonlijke belevingen. Racisme, discriminatie, islamofobie, seksisme en combinaties hiervan lopen als een rode draad door de politieke levensloop. Openlijk en tastbaar of in de vorm van ongrijpbaardere micro-agressies. Alhoewel de omgang met deze uitdagingen verschilt per politicus, per partij en per periode is de grote meerderheid vooral strijdbaar.

Onze bevindingen zijn de weerslag van ons onderzoeksproject *Barriers and opportunities: towards equal representation of ethnic minoritized citizens in the Netherlands* (2022 – 2025) binnen de Politics of Diversity-onderzoeksgroep aan de Universiteit van Amsterdam. Dit project bestudeerde barrières en kansen voor burgers met een migratieachtergrond in de complete politieke cyclus, van aspiratie en nominatie tot het gewenste of ongewenste einde van de loopbaan. Onze Nederlandse studie is onderdeel van een groter samenwerkingsverband van politicologen die onderzoek deden in Duitsland, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland. De resultaten van de vergelijkende studie zijn gepubliceerd als rapport *REPCHANCE Europe: Drivers and obstacles to minority representation* (Bergmann et al., 2025), en de uitkomsten van de studie in Duitsland als *Bausteine einer chancengerechten politischen Repräsentation von Menschen mit Migrationsgeschichte* (Bergmann et al., 2024).

We beginnen met de theorie: wat zegt de politicologische literatuur over politieke vertegenwoordiging van politici met een migratieachtergrond? We leggen hierbij de focus op de verschillende fasen van het vertegenwoordigingsproces. Vervolgens presenteren we de aantallen politici met een migratieachtergrond die we verzameld hebben (zogenaamde kwantitatieve data), voornamelijk na de Tweede Kamerverkiezingen van 2021. Hoeveel politici met een migratieachtergrond zijn er eigenlijk in de Tweede Kamer, bij welke partijen en wat is het aandeel vrouwen? Deze data vergelijken we vervolgens met vier andere landen.

Vergeleken met Duitsland, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland loopt Nederland procentueel voorop wat betreft politici met een migratieachtergrond in het parlement. Opvallend is dat vrouwen met een migratieachtergrond relatief beter vertegenwoordigd zijn in de Tweede Kamer dan vrouwen zonder migratieachtergrond. De afgelopen jaren hebben mannen met een migratieachtergrond wel een inhaalslag gemaakt.

Na de cijfers brengen we de ervaringen van vijftig politici met een migratieachtergrond systematisch in kaart (zogenaamde kwalitatieve data). Wat kunnen we leren van deze politici over hun weg naar en door de politiek? Welke obstakels en kansen hebben ze ervaren? Uit interviews blijkt dat de weg naar de verkozen politiek lang is, met veel bochten en omwegen. Een combinatie van persoonlijke factoren, zoals gender, etniciteit, religie, professionele achtergrond, maar ook mentoren, zijn van invloed op het ontwikkelen van aspiraties en het verloop van een politieke carrière. Politici met een migratieachtergrond zijn zelf ook rolmodellen voor jongere generaties en nemen vaak de rol van mentor op zich.

Er zijn grote verschillen in de mate waarin politieke partijen actief scouten op diversiteit en kandidaten op een verkiesbare plek zetten. Al met al denken geïnterviewden dat ze twee keer zo goed moeten zijn als hun collega's zonder migratieachtergrond. Zo zegt een van de door ons geïnterviewde politici: "Als je een minderheid bent, moet je harder knokken" (NL9).

Door de combinatie van al deze databronnen, zowel de aantallen, vergelijkingen, als uitgebreide interviews, maken we trends inzichtelijk en leggen gedeelde ervaringen bloot. We laten zien dat er nog een wereld te winnen is: een politieke loopbaan is voor burgers met een migratieachtergrond niet vanzelfsprekend.

Wetenschappelijke inzichten over de politieke vertegenwoordiging van mensen met een migratieachtergrond

Vertegenwoordiging van traditioneel ondervertegenwoordigde groepen, zoals vrouwen en burgers met een migratieachtergrond, is een groot onderzoeksgebied in de politicologie. De afgelopen jaren hanteren wetenschappers vaker een zogenaamd 'intersectioneel' perspectief. Intersectionaliteit biedt een kader om de samenhang van verschillende machtssystemen, zoals gender en etniciteit, te begrijpen en te veranderen (Crenshaw, 1991). In Nederland is intersectionaliteit geïntroduceerd als 'kruispuntdenken' (Botman et al., 2001).

Intersectioneel onderzoek levert andere resultaten op dan studies die zich op één as van ongelijkheid richten, zoals alleen gender. Vrouwen met een migratieachtergrond blijken bijvoorbeeld een voordeel te hebben in de rekruteringsfase. Dit is een andere uitkomst dan wetenschappers hadden verwacht, omdat vrouwen met een migratieachtergrond tot twee universeel ondervertegenwoordigde groepen behoren. Vrouwen met migratieachtergrond of van kleur worden relatief dus vaker verkozen dan vrouwen zonder migratieachtergrond of dan mannen met een migratieachtergrond (Celis et al., 2014). Tegelijkertijd zien we ook dat vrouwen met een migratieachtergrond na hun verkiezing iets vaker uitvallen dan mannen met een migratieachtergrond. Een intersectionele benadering laat dus zien dat het politieke voordeel van vrouwen met een migratieachtergrond niet constant is maar contextueel.

Een van de belangrijkste vragen in politicologisch onderzoek is of de aanwezigheid van politici met een migratieachtergrond ook leidt tot concrete verbeteringen voor hun gemeenschappen. Het idee hierachter is dat wanneer politici een bepaalde groep vertegenwoordigen (descriptieve vertegenwoordiging), dit ook moet leiden tot acties en beleidsmaatregelen die deze groep ten goede komen (substantieve vertegenwoordiging). In sommige landen, zoals de VS en het VK, is er een duidelijk verband tussen beide vormen van vertegenwoordiging door politici met een

migratieachtergrond aangetoond (Saalfeld & Bischof, 2013). In Duitsland blijkt echter dat dit effect afneemt naarmate politici langer in de politiek zitten (Bailer et al., 2021). In Nederland zien we dat vrouwen met een migratieachtergrond essentieel zijn voor het stellen van Kamervragen over deze groep (Mügge et al., 2019). Dat is een duidelijk teken dat er ook in Nederland een link lijkt te zijn tussen descriptieve en substantieve vertegenwoordiging van burgers met een migratieachtergrond.

Naast concrete acties speelt ook de symbolische waarde (symbolische vertegenwoordiging) van deze politici een rol. Hun aanwezigheid kan bestaande normen uitdagen en stereotypen doorbreken (De Jong & Mügge, 2023; Lombardo & Meier, 2019; Mansbridge, 1999). Dit kan bijvoorbeeld betekenen dat een politicus van kleur nieuwe ideeën oproept over wie leiderschap kan tonen. Toch kan deze zichtbaarheid ook nadelige gevolgen hebben. Vrouwen en minderheden worden vaak strenger beoordeeld, of ze worden gezien als *tokens*, symbolische figuren die vooral een divers imago moeten uitstralen (Ward, 2016). Ze worden dan ook wel *space invaders* (Puwar, 2004) genoemd; ze betreden ruimtes die niet voor hen zijn gemaakt en waarin ze dus, of ze willen of niet, opvallen.

Politici die niet tot de norm – witte mannen – behoren kampen met zogenaamde ‘hyperzichtbaarheid’ (Hill Collins, 1990). Dit was in het verleden zo en duurt tot op heden voort (Mügge et al., 2024). In de media worden vrouwen in de politiek met een migratieachtergrond bijvoorbeeld vaker negatief of stereotiep afgebeeld. Dit betekent onder andere dat media-aandacht meer gericht is op hun achtergrond dan op hun politieke boodschap (Mügge & Schotel, 2017; Runderkamp et al., 2022). Dit belemmert niet alleen hun werk en kansen op herverkiezing, maar versterkt ook bestaande vooroordelen. Een patroon dat ook buiten het politicologisch onderzoek breed gevonden is. De consequentie is dat zij die niet tot de norm behoren, telkens opnieuw moeten bewijzen of ze wel capabel zijn (Williams & Dempsey, 2014).

Onderzoek laat zien dat vrouwen met een migratieachtergrond meer nadruk leggen op hun identiteit in hun eigen communicatie, zoals op hun websites, dan mannelijke collega’s (Brown & Gershon, 2016). Dit kan een bewuste strategie zijn om verbinding te zoeken met groepen die zich ook ondervertegenwoordigd voelen. In ons eigen onderzoek vonden we dat het vertellen van persoonlijke verhalen door middel van maidenspeeches een belangrijke rol speelt in de manier waarop deze politici verbinding maken met hun achterbannen (Mügge & Runderkamp, 2024). Door bijvoorbeeld ervaringen van discriminatie openlijk te delen, maken ze maatschappelijke problemen zichtbaar en kunnen ze empathie opwekken. Deze verhalen laten zien waar ze voor staan en hoe hun achtergrond hen heeft gevormd. Het helpt ook om hun waarden en prioriteiten begrijpelijk te maken voor een breder publiek.

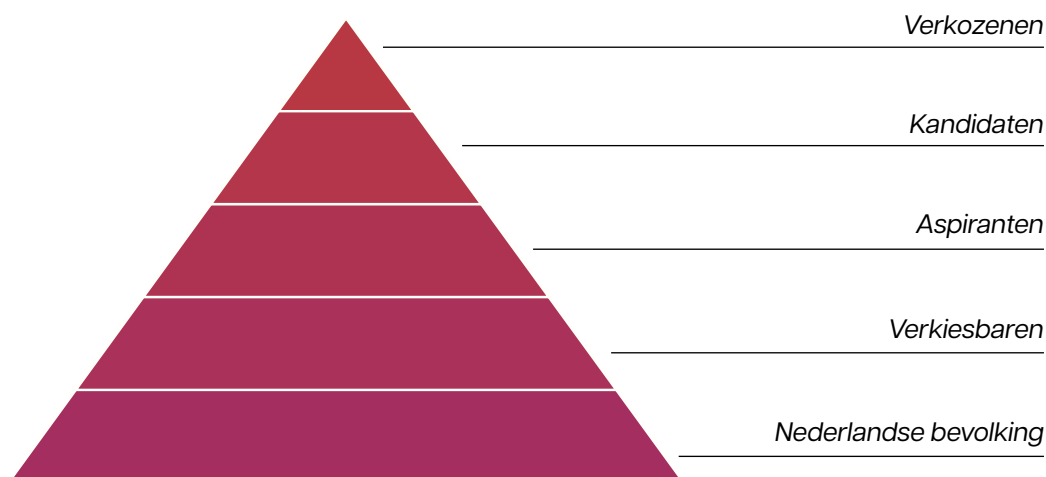
Ook in de boeken die politici met een migratieachtergrond schrijven zien we veel persoonlijke verhalen die als middel dienen om hun politieke persona te definiëren. Zulke boeken bieden een uitstekend platform om hun eigen geluid te laten horen (Ihuoma et al., 2024). Al met al biedt de aanwezigheid van politici met een migratieachtergrond kansen om nieuwe en andere gezichten, stemmen en perspectieven in te brengen in de politiek.

De afgelopen jaren heeft het thema agressie en intimidatie aan momentum gewonnen (Mügge & Runderkamp, 2023). In algemene zin weten we dat vooral vrouwen en vrouwen van kleur vaker met agressie en intimidatie te maken hebben (Steijaert et al., 2024)². Dit heeft allerlei gevolgen. Zo lieten we eerder zien dat agressie en intimidatie aspirant-burgemeesters met een migratieachtergrond afschrikt om de politiek in te gaan³. Ze hebben tegelijk minder (toegang tot) middelen om zich te beschermen. Zo zijn ze meer tijd en energie kwijt aan het omgaan met agressie en intimide (Mügge & Özvatan, 2025).

Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat het kiezen van onze vertegenwoordigers bestaat uit verschillende fasen (Matland & Montgomery, 2003; Norris, 1997). Wij schreven eerder over de Nederlandse context hiervan, maar dan met een focus op vrouwen (Mügge & Runderkamp, 2019, p. 7). Deze fasen passen, naast gender, ook goed bij de vertegenwoordiging van etniciteit (Vermeulen & Marczynski, 2021). Wij zullen deze fasen opnieuw als leidraad gebruiken voor onze analyse van de vertegenwoordiging van burgers met een migratieachtergrond in de politiek. Bij elke fase wordt het aantal personen kleiner. Figuur 1 is een weergave van dit proces.

Het startpunt is de ‘verkiesbaren’: Nederlandse staatsburgers boven de 18 jaar die mogelijk gekozen kunnen worden, in lijn met de Nederlandse grondwet. Vervolgens zijn er de ‘aspiranten’: het deel van de verkiesbaren dat ambitie ontwikkelt om verkozen te worden. Dan zijn er de ‘kandidaten’: het deel van de aspiranten dat via een politieke partij op een verkiezingslijst komt. Vervolgens zijn er de ‘verkozenen’: het deel van de kandidaten dat wordt verkozen tijdens een verkiezing. Onder de verkozenen is het belangrijk om aandacht te hebben voor hun doorgroeimogelijkheden en hun behoud.

Figuur 1: Fasen van vertegenwoordiging

2 Zie ook: Saris, Karlijn & Van de Ven, Coen (2021). Misogynie als politiek wapen. De Groene Amsterdammer, nummer 9.

3 Zie ook: Runderkamp, Zahra, & Mügge, Liza (2023). Agressie en geweld bedreigen de diversiteit van het burgemeesterskorps. Burgemeester 106, 59–61.

We hebben in ons onderzoek alle politici opgenomen die buiten Nederland zijn geboren of waarvan een van de ouders buiten Nederland is geboren. Ons onderzoek begint in 1986 omdat in dat jaar John Lilipaly, geboren in Nederlands-Indië, wordt verkozen voor de PvdA, als eerste Kamerlid van kleur sinds de Tweede Wereldoorlog.

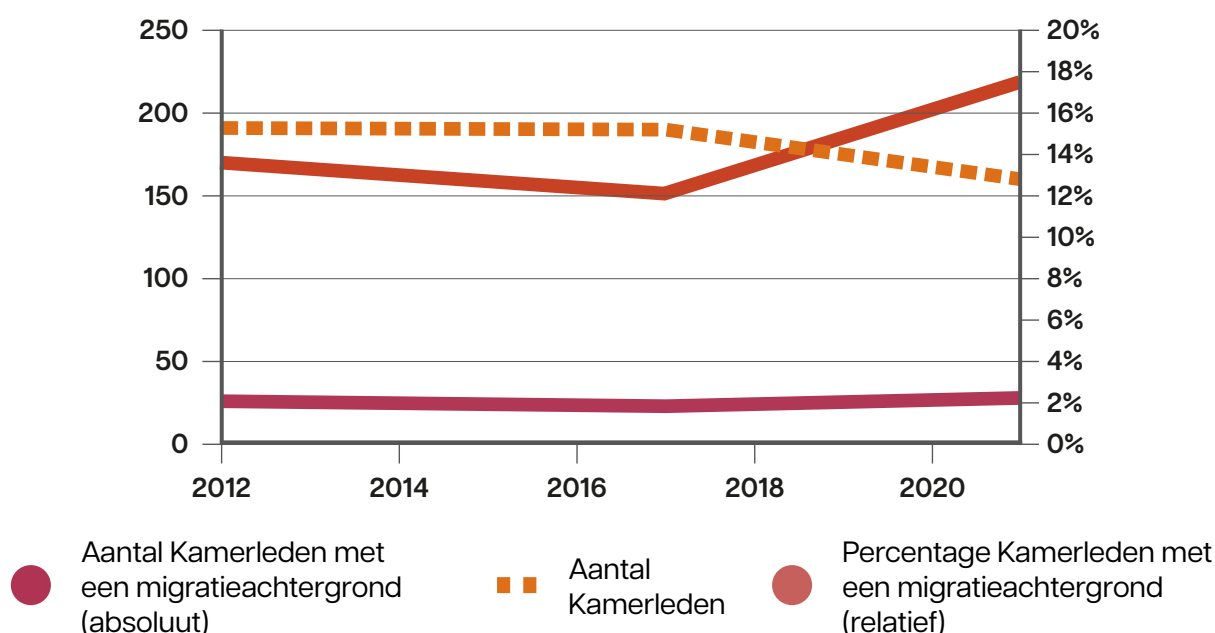
We volgen de definitie van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Onze definitie van 'migratieachtergrond' omvat dus zowel 'westers' als 'niet-westers' en is inclusief 'eerste generatie' en 'tweede generatie', hoewel deze achterhaalde indeling – terecht – nog maar weinig gebruikt wordt (Bovens et al., 2016; Yanow et al., 2016). We hebben politici uitgesloten die buiten Nederland zijn geboren als kind van twee Nederlandse ouders.

We baseren ons op vijftig interviews die zijn afgenomen tussen juni 2003 en november 2024 met politici met een migratieachtergrond. De interviews voor 2022 zijn afgenomen door Liza Mügge, de interviews daarna door Zahra Runderkamp en Melanie Ihuoma. We spraken met zowel mannen als vrouwen (32% mannen, 68% vrouwen) uit het complete ideologische spectrum (62% links, 38% rechts). We spraken met voormalige en huidige Europarlementariërs, lokale politici, provinciale politici en vooral ook nationale politici, om een zo breed mogelijk beeld te krijgen (2% Europees, 14% lokaal, 82% nationaal, 2% provinciaal).

Aantallen politici met een migratieachtergrond door de jaren heen

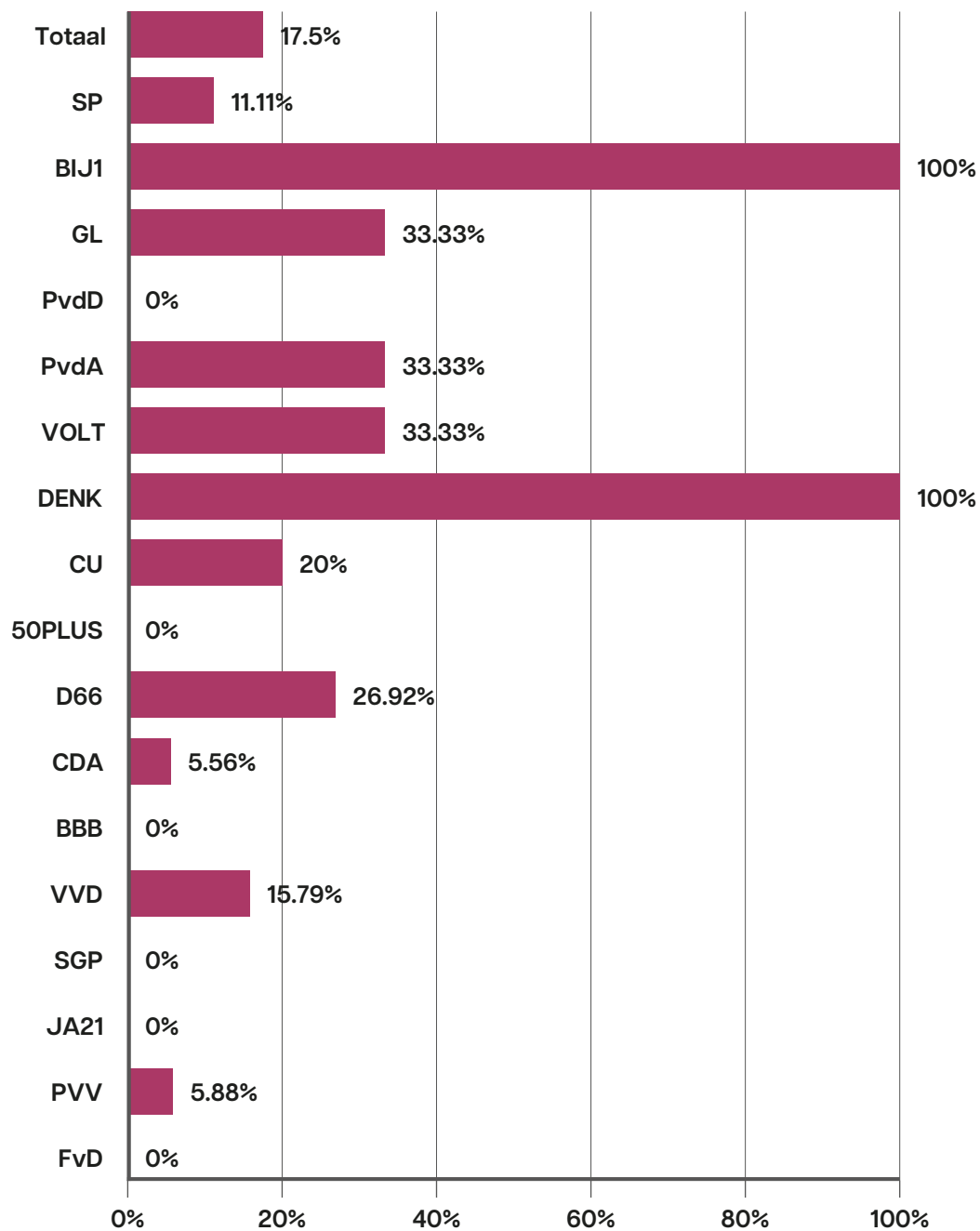
Hoeveel Tweede Kamerleden met een migratieachtergrond zijn er? Figuur 2 geeft weer dat het percentage Kamerleden met een migratieachtergrond de afgelopen jaren licht is gestegen, van 13% naar 18%. We laten hier de laatste drie regeerperiodes zien. Het absolute aantal Kamerleden met een migratieachtergrond is uiteindelijk ook gestegen, maar daalde eerst: van 26 naar 23 naar 28. Deze cijfers, van drie regeerperiodes, laten zien dat stijging van het aantal Kamerleden met een migratieachtergrond niet vanzelfsprekend is, maar fluctueert door de tijd heen (Mügge et al., 2024).

Figuur 2: Aantal/percentage Kamerleden met een migratieachtergrond 2012-2021

In figuur 3 zien we het overzicht per partij in 2021.

Figuur 3: Aandeel Kamerleden met een migratieachtergrond per partij (2021)

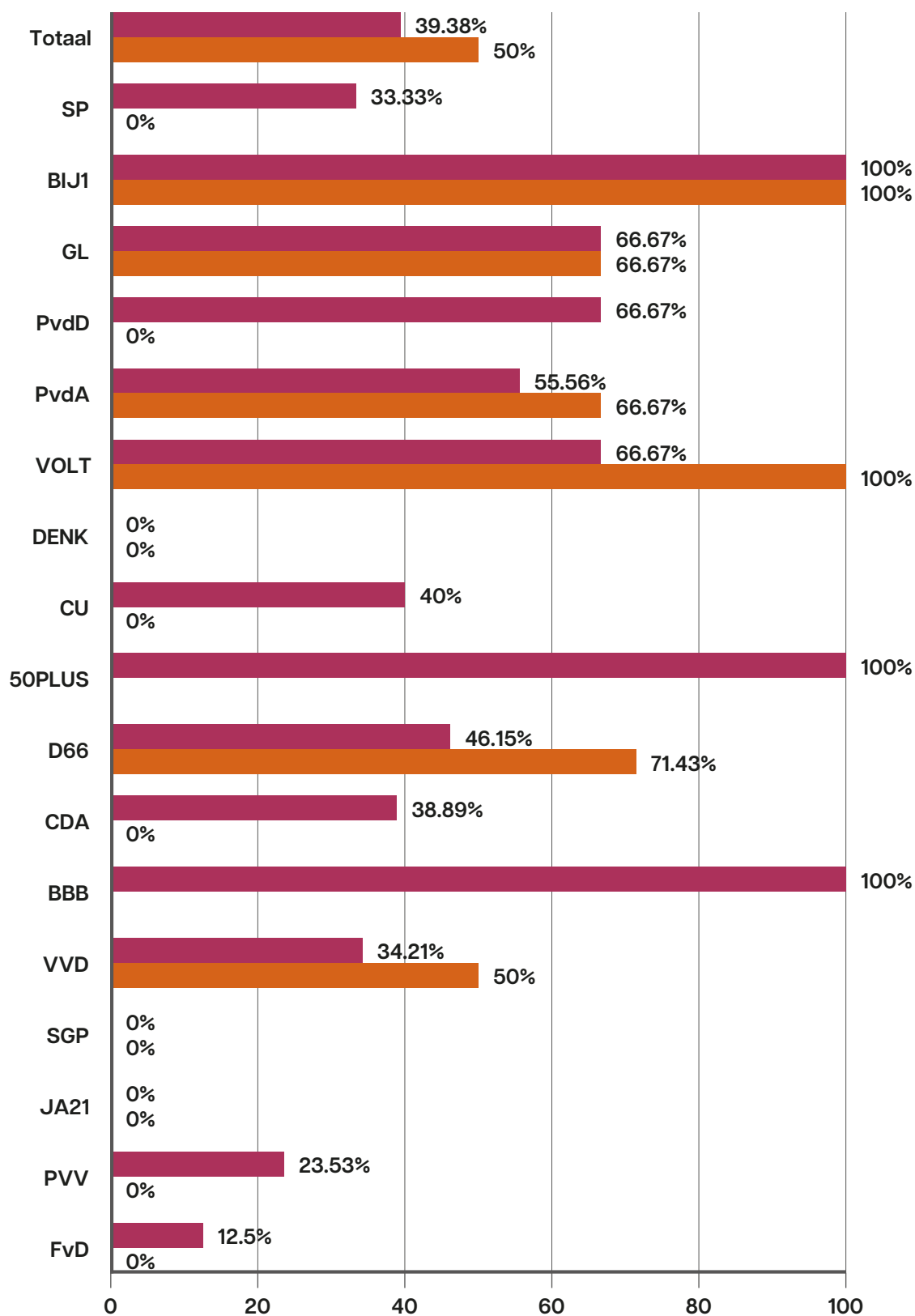
BLJ1 en DENK springen eruit, met een aandeel van 100% Kamerleden met een migratieachtergrond. Dit is logisch, gegeven dat allebei deze partijen specifiek zijn opgericht om de stem van mensen met een migratieachtergrond door mensen met een migratieachtergrond te laten horen (van Oosten et al., 2024; Vermeulen et al., 2020; Vermeulen & Marczyński, 2021).

Vervolgens zien we bij GroenLinks, PvdA en Volt een derde aandeel. Ze worden op de voet gevolgd door D66, CU en VVD. CDA en PVV hebben met slechts 6% weinig vertegenwoordiging van Kamerleden met een migratieachtergrond. De overige partijen PvdD, 50Plus, BBB, SGP, JA21 en FvD hebben helemaal niemand met een migratieachtergrond in hun midden. Opvallend is dat dat overwegend partijen aan de rechterkant van het spectrum zijn.

In figuur 4 geven we het aandeel vrouwen met en zonder migratieachtergrond bij de verschillende partijen in de Tweede Kamer weer. De roze staaf laat zien hoeveel vrouwen er voor deze partij in de Tweede Kamer zitten. De oranje staaf laat (relatief) zien hoeveel vrouwen met een migratieachtergrond er in de Kamer zitten.

Het is opvallend dat een aantal partijen helemaal geen vrouwen in de Kamer hebben: DENK, SGP, en JA21. Voor de SP, PvdD, CU, 50Plus, CDA, BBB, PVV en FvD zit geen enkele vrouw met een migratieachtergrond in de Kamer. Onder de Kamerleden bij Volt zijn er alleen vrouwen met een migratieachtergrond (hoewel het er slechts één is) en geen mannen met een migratieachtergrond. Binnen de fractie van D66 zijn er meer vrouwen met een migratieachtergrond dan mannen met een migratieachtergrond. Bij de VVD en PvdA geldt hetzelfde patroon, hoewel in mindere mate.

Figuur 4: Kamerleden naar gender en migratieachtergrond (2021)

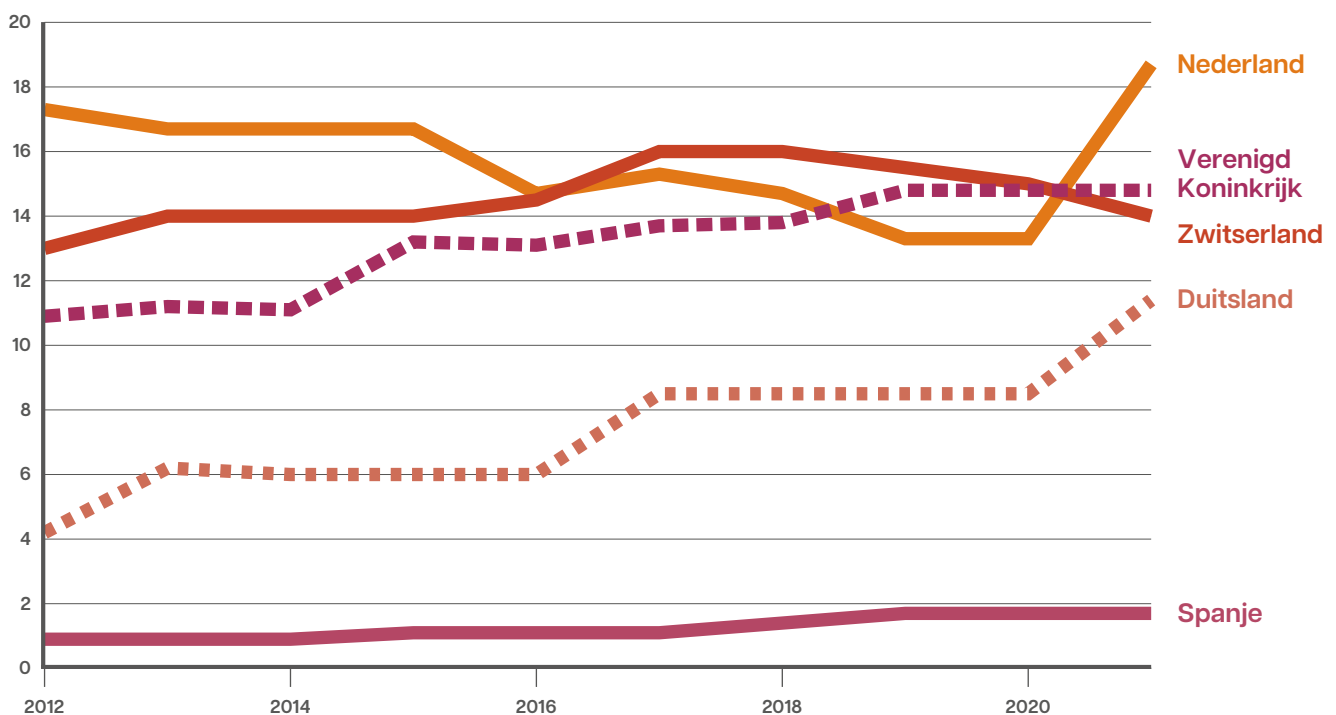
- Aandeel vrouwen in de Kamer ten opzichte van alle Kamerleden
- Aandeel vrouwen met een migratieachtergrond in de Tweede Kamer, ten opzichte van alle Kamerleden met een migratieachtergrond

Uit welke landen komen Kamerleden met een migratieachtergrond? Het gaat in grote meerderheid om Kamerleden die zelf of wiens (voor)ouders zijn geboren in Marokko (12), gevolgd door Turkije (5) en Suriname (2). Daarna volgen veel verschillende landen met één Kamerlid (Ghana, België, Frankrijk, enzovoort). Het is dus niet het geval dat alle bevolkingsgroepen even veel vertegenwoordigd zijn.

Nederland in vergelijkend perspectief

Hoe doet Nederland het in vergelijking met vier andere landen? Figuur 5 toont het aandeel parlementsleden met een migratieachtergrond in de periode 2012-2021 in Nederland en in vijf andere landen: Duitsland, Spanje, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.

Figuur 5: Aandeel politici met een migratieachtergrond in vijf landen (2012-2021)

Er zijn opvallende verschillen, zowel tussen landen als door de tijd. We zien verschillen tussen de landen zowel aan het begin (2012) als aan het einde (2021) van de bestudeerde periode. In 2012 lag het percentage politici met een migratieachtergrond in Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland boven de 10%. In Spanje lag het met 1% beduidend lager.

Door verkiezingen veranderde het percentage politici met een migratieachtergrond in alle landen in de periode 2012 - 2021. In Duitsland zien we een gestage stijging, net als in het Verenigd Koninkrijk, hoewel iets minder. In Spanje blijft het percentage op een laag niveau (onder de 2%). In Zwitserland neemt het percentage gedurende de tijd wat toe, en vervolgens gestaag weer af.

In Nederland zien we een langzame afname, gevolgd door een snelle stijging bij de laatste verkiezingen. Zowel aan het begin als aan het einde van deze meting is het percentage Kamerleden met een migratieachtergrond in Nederland ten opzichte van deze andere landen het hoogst.

Tabel 1: Vertegenwoordiging van vrouwen met een migratieachtergrond in vijf nationale parlementen.

Land	Vrouwen met een migratieachtergrond	Aandeel vrouwen met een migratieachtergrond	Vrouwen	Aandeel vrouwen	Totaal Kamerleden
Duitsland	41	48.8	257	34.9	736
Nederland	14	50	63	39.4	160
Spanje	2	33.3	174	42.8	407
Zwitserland	18	56.3	84	42	200
Verenigd Koninkrijk	48	49	235	34.9	673
Totaal	123	49.6	813	37.4	2176

Deze data is gebaseerd op de volgende landelijke verkiezingen: Duitsland 2021, Nederland 2021, Spanje november 2019, Zwitserland 2019, Verenigd Koninkrijk 2019. De verkiezingsdata uit Nederland zijn inclusief vervangingen tot 5 december 2023.

De groep Kamerleden met een migratieachtergrond is zeer divers, bijvoorbeeld qua gender. We zoomen hier in op vrouwen, omdat die historisch ondervertegenwoordigd zijn. Inderdaad ligt in alle landen het aandeel vrouwen met een migratieachtergrond hoger dan het aandeel vrouwen zonder migratieachtergrond. In veel landen is dat zelfs aanzienlijk hoger, zoals in Nederland: over het algemeen zitten er 39% vrouwen in de Tweede Kamer, maar als we kijken naar de man/vrouw-verhouding onder Kamerleden met een migratieachtergrond is dat 50%. Alleen in Spanje is het beeld anders: vrouwen met een migratieachtergrond zijn ondervertegenwoordigd in het parlement.

Deze cijfers maken inzichtelijk dat Nederland ten opzichte van de andere landen relatief hoog scoort wat betreft de aantallen Kamerleden met een migratieachtergrond. Een toename van het aantal Kamerleden met een migratieachtergrond is niet vanzelfsprekend, maar fluctueert een beetje door de tijd heen. Er zijn percentueel meer vrouwen met een migratieachtergrond dan vrouwen zonder migratieachtergrond.

Interviews met (oud-) politici met een migratieachtergrond

Wat zijn de ervaringen van vijftig (oud-)politici met een migratieachtergrond? We analyseren de interviews die we de afgelopen jaren hebben afgenomen. Daarbij behandelen we de volgende deelonderwerpen: de weg naar de politiek, aspiraties en nominatie, campagne voeren en electoraal succes, programma's en herverkiezing. In de vragenlijst voor de interviews volgden we deze fasen van het politieke vertegenwoordigingsproces. Als laatste vroegen we de geïnterviewden om advies voor jongeren met een migratieachtergrond met politieke ambitie.

De weg naar de politiek

Er is geen snelweg naar de Nederlandse politiek. Politieke vertegenwoordiging van en door politici met een migratieachtergrond is het resultaat van een lange reis met vele bochten en omwegen. Dit proces wordt beïnvloed door verschillende factoren, waaronder persoonlijke achtergronden, familiesocialisatie, persoonlijke ervaringen, rolmodellen en betrokkenheid bij het maatschappelijk middenveld. Grote politieke gebeurtenissen kunnen politieke aspiraties aanwakkeren.

Maatschappelijke organisaties en politieke partijen spelen een centrale rol bij de mobilisatie van aspiranten.

Geïnterviewden vertellen vaak over hun eigen migratiemotieven en/of die van hun ouders. Deze motieven beïnvloedden de politieke socialisatie. Politieke vluchtelingen en hun nakomelingen hebben doorgaans een hoge politieke bewustwording:

Ik ben natuurlijk een politieke vluchteling, dus politiek zat een beetje, nou ja in het bloed, zeg maar. Daar ben ik al heel lang mee bezig geweest in mijn jonge jaren. (NL11)

Een andere geïnterviewde vertelt een vergelijkbaar verhaal:

Mijn ouders zijn politieke vluchtelingen, we waren politiek geëngageerd. We keken altijd samen het achtuurjournaal. (NL40)

Veel geïnterviewden zijn in Nederland geboren en getogen, vooral politici die recent verkozen zijn. Ook zij delen verhalen over hoe hun opvoeding hun politieke betrokkenheid heeft beïnvloed. Banden met de PvdA die (vaak) van vader op kind overgingen, waren politiek vormend voor veel geïnterviewden die behoren tot de eerste cohorten van politici met een migratieachtergrond in de Nederlandse politiek, vanaf circa eind jaren 80. In die tijd behoorde de meerderheid van de Kamerleden met een migratieachtergrond tot de PvdA en was de PvdA sowieso een van de grootste partijen. Zo vertelt een geïnterviewde:

Ik ben opgegroeid in een PvdA-gezin, in de zin van: we waren niet heel erg politiek actief, maar mijn vader was wel politiek geïnteresseerd. Hij sprak heel veel over politiek en de PvdA was een logische partij, want die kwam op voor de arbeiders. En wij waren arbeiders. Dat was misschien ook wel een belangrijke rol van onze identiteit. (NL17)

Geïnterviewden die benadrukken dat ze tot een politieke familie behoren, zien hun overstap naar de partijpolitiek vaak als een logische consequentie van hun jeugd. Voor hen vergemakkelijkt politieke familiesocialisatie de weg naar hun positie als volksvertegenwoordiger.

Twee gebeurtenissen zijn een keerpunt geweest voor veel van de geïnterviewden. 2001 markeert het jaar van de aanslagen op 11 september. En in 2002 werd Pim Fortuyn (lijsttrekker van Leefbaar Nederland en later van de Lijst Pim Fortuyn) vermoord. Op de vraag hoe deze geïnterviewde bij de politiek betrokken raakte, was het antwoord:

Dat was in het jaar 2001, na 11 september. Die gebeurtenis, dat was wereldschokkend. (...) Ik dacht: wat gebeurt er toch hier? Wat gebeurt er in het land (...) Ik dacht: hier gebeurt alles, de politiek bepaalt hoe het met mensen gaat. Ik ga de politiek in. (NL37)

De impact van 11 september gold met name voor politici met een migratieachtergrond die óók moslim zijn. Zij kregen steeds meer te maken met negatieve stereotypen, zoals deze geïnterviewde vertelt:

9/11 is echt een soort keerpunt geweest waarbij de islam opeens onderdeel van mijn identiteit werd, terwijl, voorheen was ik [burger land van herkomst]. En de religieuze identiteit kwam na 9/11 met echt hele hele bizarre ervaringen. Inclusief mensen die mij al honderden jaren kenden met wie ik in kroegen heb gezeten die mij gingen vragen 'Drink jij eigenlijk alcohol?' Massapsychologie. Zo eng. (NL28)

Mobilisatie

Betrokkenheid bij maatschappelijke organisaties en politieke partijen is doorgaans de volgende stap om actiever en daarmee zichtbaarder te worden voor recruiters van partijen. Migrantenorganisaties hebben voor veel mannen van de eerste generatie de toegang tot de politiek vergemakkelijkt, met name voor diegenen die leidinggaven aan goed verbonden verenigingen. Zo vertelt een geïnterviewde:

En in [de migrantenorganisatie] waar ik werkte waren mensen die [politiek] georganiseerd waren. En één van hun zei op een gegeven moment: 'Waarom word je niet lid van de Partij van de Arbeid?' (NL2)

Vrouwen zijn vaker betrokken bij vrijwilligerswerk op het gebied van kinderopvang en onderwijs:

Het begon toen mijn kinderen naar school gingen, toen mijn oudste naar de basisschool ging. Ik woonde in [X], een hele gesegregeerde [X], in een wijk waar veel mensen met een migratieachtergrond, veel mensen met een lage sociaaleconomische status wonen. Ik heb zelf ook het onderwijs hier genoten vanaf het begin. Ik merkte bij mijn eigen kind (...) dat we in plaats van vooruit achteruit zijn gegaan qua taalontwikkeling, qua bejegening van ouders, qua ouderbetrokkenheid. Ik wilde daar iets mee doen. Ik ben me gaan inzetten, eerst zelf lokaal in mijn wijk als ouder in de medezeggenschapsraad. Ik ging me bemoeien met het beleid van het onderwijs waar mijn kinderen zaten. (NL30)

In grote steden dient betrokkenheid bij wijkraden of stadsdeelbesturen vaak als springplank naar politieke betrokkenheid. Deze raden hebben een zekere vorm van gedecentraliseerde politieke macht, maar zijn minder expliciet verbonden aan een specifieke politieke ideologie:

Ik woon in een stukje [X] dat redelijk prettig is, maar om mij heen zie ik wel veel verloedering en verarming. Er zijn nieuwbouwplannen en ik vond: als jullie nu niet gaan investeren in dit stukje [X], wordt het een rotte kies. Ik zag op een gegeven moment welke mensen zich meldden voor de wijkraad en dacht: met deze mensen gaan we de wedstrijd niet winnen. Het wordt nu echt tijd dat je op gaat staan. Dus heb ik me aangemeld voor de wijkraad en behoorlijk wat stemmen op wijkraadniveau binnengehaald. Ik werd wijkraad-voorzitter. (NL43)

Een breed scala aan organisaties die belangrijk waren voor de geïnterviewden om het 'juiste' kapitaal te verwerven dat nodig is voor een politieke carrière, passeert de revue. Deze organisaties boden hen een netwerk, de mogelijkheid om politieke vaardigheden te oefenen, naamsbekendheid op te bouwen en een publiek profiel te creëren. Politieke partijen op hun beurt rekruteren vaak kandidaten met een goed netwerk. Dit geldt voor zowel mannen als vrouwen:

Nou, het was een fantastische tijd. En toen kreeg ik op een gegeven moment een brief van de vrouwen binnen [partij] – van het vrouwen netwerk. Die hadden hun landelijke dag in de [stad] gehouden (...) en zij hadden mijn naam daar een aantal keer gehoord. Toen dachten ze dat het wel interessant zou zijn om kennis te maken. (NL15)

Naast rekruteurs van partijbureaus scoutten ook Tweede Kamerleden en partijleiders van voornamelijk linkse partijen actief kandidaten en deden zij publieke oproepen om aspiranten met een migratieachtergrond aan te moedigen politiek actief te worden. Zo vertelt een geïnterviewde:

En toen kwam [partijleider], die sprak mij aan en vroeg mij: 'goh zou je je niet willen kandideren voor de Tweede Kamer van [partij]?' Nou, dit klinkt heel erg alsof het een enorme inside job is... maar dat zijn toevalligheden eigenlijk, maar het was [partijleider] die mij aansprak en zei: 'goh'. Want anders weet ik niet of ik op het idee zou zijn gekomen. (NL17)

Aspiraties en nominatie

Binnen de partij: de weg naar kandidatuur en de rol van diversiteit

De ontwikkeling van politieke ambitie en de weg naar een kandidaatstelling bij een politieke partij volgen grofweg twee trajecten. Enerzijds zijn er degenen die al lang politiek actief zijn binnen hun partij, vaak via vrijwilligerswerk, zoals flyeren, en ander werk achter de schermen. Anderzijds zien we externe kandidaten, die relatief laat worden binnengehaald om zich verkiesbaar te stellen buiten de traditionele structuren van de partij. Hoewel deze twee groepen verschillende routes bewandelen, delen ze overeenkomstige ervaringen in hun ambities en het nominatieproces.

De eerste – en grootste – groep bestaat uit leden die jarenlang partijactiviteiten hebben uitgevoerd en zich geleidelijk hebben opgewerkt binnen de partijstructuren. Voor velen begint deze oriëntatie langzaam:

Ik heb een informatiepakket aangevraagd, ik heb het allemaal doorgelezen. En toen heb ik gedacht nou, ik weet niet of dit wat voor mij is. [partij] zette advertenties in de krant, dat was een heel open proces, toen nog. Je kon je gewoon, iedereen kon zich gewoon opgeven als potentieel kandidaat-Kamerlid. En dan kwam je door de ruwe selectie en dan de gesprekken en blablabla. (NL28)

Deze groep 'partijcoryfeeën' hecht over het algemeen waarde aan het 'verdienen' van een plek via jarenlange inzet:

Ik wilde iets doen voor de partij en de vereniging en dat was een mooie kans om dat te doen. Niemand wilde het doen, dus ik dacht: dan doe ik het. (...) Politieke partijen zijn net als andere verenigingen. Wij hebben gewoon handjes nodig. Niemand wil grote klussen doen of bestuurder worden van een regio. Als je wilt werken, zijn er meer dan genoeg kansen. (...). Maar het helpt wel met de zichtbaarheid binnen een partij. In een partij waar de leden uiteindelijk kiezen op welke plek mensen op een lijst komen, is dat niet onbelangrijk. (NL33)

Tegelijkertijd kan deze nadruk op jarenlange inzet en ervaring barrières creëren voor mensen die niet de tijd of middelen hebben om dat jarenlang te doen en vol te houden. Ook is dit voor kandidaten uit de Randstad vanzelfsprekender dan daarbuiten.

De tweede groep omvat 'parachutisten': kandidaten die van buitenaf worden binnengehaald vanwege hun expertise of publieke profiel. Hun toegang tot de politiek omzeilt vaak de langdurige opbouw van kapitaal binnen de partij die we net beschreven. Dit traject komt minder vaak voor, maar wordt soms ingezet om diversiteit of specifieke expertise aan te trekken. Sommige partijen hanteren aanvullende eisen om je kandidaat te stellen, zoals een minimumlidmaatschap van één jaar.

Mentorschap: persoonlijke uitnodiging als katalysator

Mentorschap speelt een belangrijke rol in de fase van kandidaatstelling. Veel geïnterviewden geven aan dat een persoonlijke uitnodiging door een gevestigd partijfiguur hen motiveerde:

Ik kwam met mijn juridische achtergrond al vrij snel in allerlei gesprekken en discussies en daar ontmoette ik de [staatssecretaris] en die vroeg mij of ik weleens had nagedacht om actief de politiek in te gaan. Dat had ik niet direct. Ik dacht het is toch een bolwerk van witte, oude mannen en had niet meteen zoiets van, oh ja, dat is mijn droom altijd geweest. Maar toen ik op het idee gebracht werd, dat is denk ik de juiste benoeming, toen spoorde dat met een enorm: ja, ik denk dat wie ik ben gezien mag worden. (NL28)

Hoewel mentoren vaak witte mannen zijn, wat niet verwonderlijk is gegeven de demografie van veel partijen, benadrukten geïnterviewden al in deze fase de noodzaak om diversiteit binnen partijen te bevorderen:

Ik vind de partij wel heel wit. Ik vind, maar dat zijn alle politieke partijen, en dat heeft denk ik ook wel te maken met hoe het er in de politiek aan toegaat, het is wit en het is mannelijk dus het trekt niet aan, het stoot ook af voor sommige groepen. (NL26)

Inmiddels verandert en verbetert dit langzaam. Sommige geïnterviewden proberen via scouting en mentorschap zelf diversiteit te stimuleren:

Ik scout nu ook veel allochtone [sic] jongeren, spreek ze ook en ze denken soms ook weleens ik heb toch een goeie opleiding en spreek toch fantastisch Nederlands? Ik zeg: nou dat is nog maar het begin. (NL16)

Natuurlijk is deze groep geïnterviewden een specifieke groep die succesvol de politiek in zijn gegaan. Er zijn zeker nog veel burgers met een migratieachtergrond die om welke reden dan ook afzien van deelname aan de politiek. Het is soms lastig voor politici in spé om zichzelf in de partij te herkennen, maar de afwezigheid van herkenning binnen de bestaande structuren weerhield deze groep er niet van om zich verkiesbaar te stellen. Het is voor de groep politici die we hebben geïnterviewd (mensen die er dus voor hebben gekozen om een politieke carrière na te jagen) eerder een motivatie om verandering te brengen, maar dat is niet vanzelfsprekend:

Ik zag de mensen die er zaten. Ik zag mezelf nog niet in die positie. Ik zag mezelf ook, omdat ik niet echt voorbeelden zag, en ik zag aan de andere kant hoe moeilijk [voorbeelden van politici met een migratieachtergrond] het hadden. En ik dacht bij mezelf ik heb geen rechten gestudeerd. (NL20)

Hoewel de paden naar een carrière in de politiek dus verschillend zijn, wordt het proces sterk beïnvloed door persoonlijke motivatie, partijstructuren en mentorschap.

Campagne voeren en electoraal succes

De stap van campagnevoeren en het winnen van verkiezingen wordt gekenmerkt door cruciale factoren, zoals de plaatsing op de kandidatenlijst, voorkeurstemmen en publieke zichtbaarheid. In Nederland is de plaats op de kieslijst essentieel, ook voor politici met een migratieachtergrond, van wie wordt verwacht dat zij steun mobiliseren via grote netwerken en persoonlijke campagnes. Overkoepelende campagnes, zoals *Stem op een Vrouw* en *Kleur de Kamer*, voegen sinds respectievelijk 2017 en 2020 een extra intersectionele laag toe aan het proces van het verkiezen van ‘meer diverse’ kandidaten.

Plaats op de lijst en de rol van selectiecommissies

De plaatsing op een ‘verkiesbare’ plek is een belangrijke voorbode of iemand wel of niet verkozen wordt. Partijen verwachten over het algemeen dat kandidaten met een migratieachtergrond hun netwerken benutten en een effectieve persoonlijke campagne voeren, net als bij kandidaten zonder migratieachtergrond. Toch speelt de migratieachtergrond ook in deze fase een rol. De partij stelt, meestal in de vorm van een selectiecommissie – gedomineerd door witte mannen – de volgorde van de lijst voor, die vervolgens wordt goedgekeurd of gewijzigd door stemgerechtigde partijleden, die ook overwegend witte mannen zijn. Deze interne stemprocedure kan aanzienlijke veranderingen in de lijst veroorzaken; kandidaten moeten daarom steun vergaren van partijleden om op een verkiesbare plek te worden geplaatst.

Kandidaten met een lange geschiedenis van vrijwilligerswerk voor de partij hebben een voordeel, omdat zij sterk verbonden zijn met en binnen de partij. Meer 'externe' kandidaten profiteren niet van zulke connecties binnen de partij. Een geïnterviewde beschrijft de succesvolle interne campagne:

En dan ga je gewoon, je stuurt gewoon een brief, je solliciteert eigenlijk en dan kom je op gesprek en aan het einde van die gesprekken hoor je welke plek zij voor je in gedachte hebben. Dan kan je weigeren of dan kan je doorzetten. En toen kwam ik, bij [partij] is de kandidaatstelling in bepaalde blokken en ik zat in een bepaald blok. Dan is er een soort interne campagne en kan je op het congres proberen omhoog te komen. Dat is toen ook gelukt (...) en toen was ik ineens Kamerlid. (NL18)

Een andere externe kandidaat vertelt hoe het is om op een (waarschijnlijk) verkiesbare plek te worden geplaatst. Zonder enige campagne-ervaring kreeg deze kandidaat te horen dat de persoonlijke campagne meteen moest beginnen:

Ik heb toen op een gegeven moment gezegd van: 'Ik weet het niet, ik heb geen campagneteam. Ik ga het op mijn manier doen. Ik ga die borrels af. Ik doe mijn ding'. (NL35)

Voorkeurstemmen

Voorkeurstemmen hebben de afgelopen jaren aan belang gewonnen, niet alleen als middel om gekozen te worden, maar ook als vorm van (extra) mandaat die de positie van een kandidaat versterkt, met name via de campagnes van *Stem op een Vrouw*. Deze campagne moedigt kiezers aan om vrouwen die lager op de lijst staan te steunen via een voorkeurstem, in plaats van de eerste vrouw op de lijst, omdat zij waarschijnlijk toch al wordt gekozen. Meerdere geïnterviewden, recent verkozen, zagen de (persoonlijke) impact van deze aanpak, vooral op lokaal niveau, waar er meer zetels te verdelen zijn en het effect van strategisch stemmen duidelijker is in vergelijking met het beperkte aantal van 150 zetels in de Tweede Kamer.

Als de kieslijst en volgorde eenmaal zijn vastgesteld, staan kandidaten die lager op de lijst geplaatst zijn voor een veel grotere uitdaging om verkozen te worden. Voorkeurstemmen kunnen echter een groot verschil maken en een tweede weg naar verkiezing bieden, naast het geplaatst zijn op een 'verkiesbare' plek. Een lokale politica legt uit:

Plek [nummer] was kansloos, dus ik hield er rekening mee dat ik het niet zou worden, maar ik dacht wel, ik heb ervaring opgedaan, dat is mooi. Die vrijdag werd ik gebeld: 'je hebt een zetel, gefeliciteerd'. (NL40)

Kandidaten die met een aanzienlijk aantal voorkeurstemmen worden verkozen, voelen zich vaak gesterkt. Zij zien deze steun als een bevestiging van hun rol in het vertegenwoordigen van een bredere achterban:

Ik kwam binnen met een mandaat. (NL20)

Een andere geïnterviewde vertelt:

Dat was het voordeel van mijn activisme; er werden heel veel mensen ineens heel erg enthousiast en die gingen campagne voeren voor mij, waardoor ik de eerste keer echt een gigantisch aantal voorkeurstemmen had (...). Dan voel je je wel gesteund en gesterkt. (NL45)

Sommige geïnterviewden die direct op een verkiesbare plaats zijn gezet, voelen echter dat zij zichzelf extra moeten bewijzen:

Ik dacht dat de anderen dachten dat ik alleen maar op deze plek was gezet voor de diversiteit. Je moet twee keer zoveel je best doen om dezelfde erkenning te krijgen, als vrouw, en als vrouw van kleur. (NL36)

Onze geïnterviewden erkennen dat voorkeurstemmen die alleen gebaseerd zijn op steun van andere mensen met een migratieachtergrond niet voldoende zijn om een plek te bemachtigen. Daarvoor is het aantal benodigde stemmen simpelweg te hoog is. Daarom benadrukken zij hoe belangrijk het is om niet alleen mensen met een migratieachtergrond aan te trekken.

Late instromers

Voor kandidaten die aanvankelijk niet genoeg stemmen behalen, kan er alsnog een plek beschikbaar komen als hogergeplaatste politici hun posities verlaten, bijvoorbeeld om minister te worden of omdat iemand de politiek verlaat. Geïnterviewden merken op dat dit niet ongebruikelijk is, aangezien wisselingen veel voorkomen en kansen kunnen creëren voor lager geplaatste kandidaten om uiteindelijk toch een plek te bemachtigen. Dit komt vooral voor bij nationale politici van partijen in de coalitie en partijen op lokaal niveau waarvan vaak ministers of wethouders worden benoemd uit de groep net verkozenen. De afgelopen decennia werden deze coalities gedomineerd door onder andere de VVD, CDA, en PvdA, wat we terugzien in onze groep geïnterviewden.

Sommige politieke partijen erkennen en anticiperen op de mogelijkheid van late instromers door deze lager geplaatste kandidaten te betrekken bij voorbereidende activiteiten, zoals trainingen en vroege deelname aan fractievergaderingen. Dit zorgt ervoor dat zij beter voorbereid zijn om hun rol op zich te nemen – mocht die kans zich later voordoen. Bij partijen waar dit niet gebeurt, staan de nieuwgekozen late instromers op een achterstand:

Vanaf mijn lage plek werd ik niet echt betrokken bij dingen, zoals trainingen, er werd niet verwacht dat ik erin zou komen. De top 10 mocht meedoen. Ik had dus alle informatie gemist. (NL40)

En een andere geïnterviewde:

Ik viel er net uit. (NL17)

Competitie en diversiteit

De verwachting dat kandidaten met een migratieachtergrond substantiële steun zullen binnenhalen van andere burgers met een migratieachtergrond kan soms leiden tot competitie tussen 'diverse' kandidaten. Geïnterviewden beschrijven een subtiele maar voelbare rivaliteit tussen kandidaten uit verschillende gemarginaliseerde groepen – zoals vrouwen versus burgers met een migratieachtergrond – voor de beperkte plekken. Een mannelijke geïnterviewde legt uit:

Daarna was er ook [kandidaat van het vrouwen netwerk] die met mij concurreerde, maar ik kreeg meer stemmen en dat had te maken met mijn bekendheid in de gemeente [...], maar ook in andere gemeenten in de buurt. (NL2)

Aangezien partijlijsten vaak nog steeds zijn opgebouwd rond een witte mannelijke lijsttrekker, is deze competitie een logisch gevolg van de beperkte ruimte voor diverse representatie. Sommige partijen proberen dit probleem te omzeilen, zoals eerder onderzoek heeft aangetoond, door vrouwen met een migratieachtergrond (gender én etniciteit) te selecteren om diversiteit binnen één kandidaat te maximaliseren – een “complementair voordeel” (Celis et al., 2014). Dit is een strategie die erop gericht is meerdere diversiteitscriteria op efficiënte wijze te vervullen.

Dit proces wordt deels verder versterkt door verschillende 'diversiteitsnetwerken' binnen partijen, die zich tegenwoordig vaak op één identiteitskenmerk tegelijk richten. Logisch dus dat sommige geïnterviewden zich afvragen of de wens voor diversiteit binnen politieke partijen meer is dan alleen symboliek:

Overal wordt het steeds meer geaccepteerd. Alleen in de politiek doen we heel erg gek. Dat komt doordat al die politieke partijen de mensen met een migratieachtergrond toch vaak misbruiken voor stemmen, maar als puntje bij paaltje komt, mag je alleen meedoen als je voldoende zetels haalt om ergens onderaan aan te sluiten, maar in de top is het vaak niet gebruikelijk. [...] Wil je wél of wil je geen diversiteit? Je moet het niet gaan opschrijven als je het niet doet. Ik vind dat je daar heel eerlijk over moet zijn. Je kan ook zeggen: liever niet of we doen niet aan diversiteit of we vinden het een gedoe, maar dan moet je niet mensen voor de gek gaan houden dat je het wél belangrijk vindt of dat je diversiteit ontzettend belangrijk vindt en meeneemt in je overwegingen. Wees dan eerlijk. Mensen houden van eerlijkheid. (NL30)

Een rolmodel worden

Voor degenen die worden verkozen wordt hun zichtbaarheid een krachtig, soms onverwacht, aspect van hun nieuwe rol. Verkozenen met een meer diverse achtergrond merken dat ze nu worden gezien als rolmodellen, vooral door mensen die op hen lijken. Deze publieke erkenning van hun succes en representatie wordt als betekenisvol gezien.

Verkozenen hebben vele barrières doorbroken op hun pad naar de politiek en beseffen dat hun zichtbaarheid een impact heeft die verder reikt dan hun politieke carrière. Deze kan namelijk anderen inspireren om soortgelijke paden te overwegen:

Dat heb ik heel lang niet zo gezien, alleen ik merk het wel. Dat mensen dan zeggen 'is dat die [naam] uit de Kamer?' En dan denk ik oh wauw, leuk. Dus nu realiseer ik me dat meer. (NL27)

Een andere politica vertelt hoe een voormalige mentee, die nu kandidaat is, haar vertelde hoeveel zij heeft geprofiteerd van het mentorschap:

Eén van onze kandidaten kwam naar mij toe. [...] Ze zei: 'Ik heb zoveel aan jouw buddyschap gehad in het begin van mijn lidmaatschap, om te onboarden in [partij].' En ik dacht: heb ik dat gedaan? (NL43)

Een andere politica legt uit hoe zij bij het uitdelen van flyers specifiek jonge mensen met een migratieachtergrond benadert:

Als ik flyers uitdeel, dan ga ik naar de jongeren. Even zwart-wit gezegd, je zit dan met een groepje [partij] die voornamelijk wit zijn en die schrikken dan van een groepje gekleurde jongeren. Ik denk dan: stap gewoon op ze af. Ik ben zo opgegroeid, dus ik vind het... We moeten die jongeren juist benaderen, want die keren zich af van de politiek. (NL35)

De campagne- en verkiezingsfase brengt een complex web van factoren samen, variërend van plaatsing op de lijst en voorkeurstemmen tot publieke zichtbaarheid. Kandidaten met een migratieachtergrond navigeren door deze elementen. Tegelijkertijd balanceren ze tussen de verwachtingen om hun netwerken te mobiliseren en te concurreren binnen een nog steeds beperkte structuur voor diverse representatie. Voor degenen die verkozen worden, is het niet alleen een persoonlijke prestatie, maar een kans om een zichtbaar rolmodel te worden.

Trainingsprogramma's

Specifieke trainingsprogramma's om politieke vaardigheden te ontwikkelen en aspiranten voor te bereiden op de uitdagingen van een politieke carrière kunnen helpen. Onze bevindingen laten een divers landschap van dergelijke programma's zien, bestaande uit zowel interne (binnen een politieke partij) als externe (buiten een politieke partij) initiatieven. Sommige van deze programma's zijn cruciaal geweest in het versterken van de vaardigheden en het zelfvertrouwen van onze geïnterviewden. De beschikbaarheid en structuur van deze programma's variëren sterk, wat verschillen in financiering, reikwijdte en focus weerspiegelt.

Externe programma's: een gemengd landschap

Externe programma's die niet direct verbonden zijn aan politieke partijen zijn divers en gefragmenteerd. Hoewel sommige van deze programma's zeer relevant zijn voor het ontwikkelen van politieke vaardigheden, zijn andere afkomstig van gemeenschapsorganisaties, vrijwilligersgroepen of (migranten)zelforganisaties en hebben ze soms zelfs geen directe politieke focus; het kan bijvoorbeeld gaan om algemene leiderschapstrainingen. Deze programma's spelen zich soms af in het buitenland.

Geïnterviewden noemden ook andere, minder traditionele manieren waarop ze politieke- of leiderschapservaring hebben opgedaan, zoals via sport- of studentenorganisaties, wat onderstreept dat waardevolle vaardigheden voor de politiek in verschillende omgevingen kunnen worden ontwikkeld. Door bezuinigingen zijn echter meerdere van deze externe programma's beëindigd, wat heeft geleid tot minder mogelijkheden voor nieuwe generaties aspirant-politici. Dat is zonde, omdat deze door geïnterviewden wel als heel waardevol worden gezien, maar minder structureel gefinancierd worden dan programma's binnen partijen. Eén geïnterviewde zegt zelfs:

Minder partijpolitieke dingen hebben mij meer gegeven dan de partijpolitieke dingen.
(NL37)

Interne programma's van politieke partijen

Politieke partijen, met name de grotere nationale partijen, bieden vaak gestructureerde interne trainingsprogramma's aan om leden voor te bereiden op verschillende politieke rollen. Deze 'kadertrainingen' zijn ontworpen om talent binnen de partij te ontwikkelen door de vaardigheden van kandidaten voor zowel lokale als nationale politieke posities te verbeteren.

Een van de geïnterviewden vertelt:

Je gaat door een vrij zware selectie en ik heb bijvoorbeeld de hele kaderchool van [partij] doorlopen. Dat is ongeveer acht, negen maanden, bijna elke maandag zaten we in [stad]. Ja, je wordt ook geschoold en echt met een scriptie, tentamen, ik heb een presentatie gehouden voor de Tweede Kamerfractie toen. (NL16)

Geïnterviewden van grote gevestigde partijen gaven aan dat deze trainingen goed georganiseerd zijn en hen systematisch voorbereiden op de uitdagingen van een gekozen functie. Voor politici die verbonden zijn aan kleinere, nieuwere of lokale partijen is de beschikbaarheid van interne trainingen echter aanzienlijk minder consistent. Deze ongelijkheid wijst op een belangrijke kloof in middelen voor het ontwikkelen van vaardigheden bij lokale politici en buiten grote partijen, die simpelweg minder trainingsmogelijkheden hebben.

Netwerken van steun

Binnen partijen spelen diversiteitsnetwerken voor vrouwen en mensen met een migratieachtergrond een essentiële rol in het opbouwen van zelfvertrouwen en het bieden van gemeenschap. Hoewel deze netwerken zich niet per se richten op vaardigheidstrainingen, zijn ze zeer effectief in het bieden van een platform voor onderlinge steun, iets wat geïnterviewden essentieel vonden voor zowel persoonlijke als professionele groei:

Van [diversiteitsnetwerk] die mij daar ook echt op aanspraken en mij daarvoor ook complimenteerden. Die zeiden: 'dat is voor ons heel belangrijk hoe jij dat doet en dat moet je blijven doen'. En 'we steunen je'. (NL15)

In het verleden werd het Multi-Etnisch Vrouwenennetwerk (MEV) bij de PvdA als instrumenteel gezien in het versterken van vrouwen binnen de PvdA, die lange tijd de grootste groep Tweede Kamerleden met een migratieachtergrond leverde. Het MEV-netwerk bood hen een mentorschap en de mogelijkheid voor de ontwikkeling van vaardigheden, totdat de financiering eindigde. Een geïnterviewde vertelt:

In die MEV was er een soort bewustzijn, er is een hele nieuwe lichting vrouwen in het land die dat gat nog moeten dichten en wij kunnen daar een rol in spelen. Nou, dat sprak mij ook erg aan. (NL28)

Een andere geïnterviewde deelt haar ervaringen met het MEV:

Ik vond het een hele mooie tijd, een hele leerzame tijd ook, maar het was ook een hele inspirerende tijd met het MEV. Ik vond het heel mooi. Ik ging ook met zo veel plezier naar die vergaderingen op het partijbureau. Daar zaten al die vrouwen met zo veel ambitie en dan deelden we verhalen met elkaar en dan... (...) Dan hoorde ik verhalen van die vrouwen in de Kamer en dan dacht ik: jeetje, dat wil ik ook. (NL19)

Sommige geïnterviewden gaven overigens aan niet te hebben deelgenomen aan zulke programma's. Ze zijn dus niet onmisbaar, maar leveren wel duidelijke bijdragen voor degenen die eraan meedoen. De programma's en trainingen die beschikbaar zijn voor politici met een migratieachtergrond bieden een mix van formele en informele mogelijkheden voor het ontwikkelen van vaardigheden. Externe programma's bieden waardevolle en gevarieerde mogelijkheden, hoewel hun financiering en beschikbaarheid inconsistent zijn.

Binnen partijen zorgen traditionele kadertrainingen ervoor dat kandidaten worden voorbereid op politieke carrières, hoewel de toegang per partij verschilt. Steunnetwerken dragen verder bij aan een ruimte voor het ontwikkelen van vaardigheden. Deze middelen – hoewel ongelijk verdeeld – spelen samen een belangrijke rol in het uitrusten van politici met de vaardigheden die nodig zijn voor succesvolle en duurzame carrières.

Herverkiezing

Een succesvolle carrière in de politiek behouden is voor iedereen een uitdaging, maar voor politici met een migratieachtergrond een nog grotere uitdaging. Zij geven aan dat ze twee keer zo hard moeten werken als hun collega's om zich te bewijzen. Op hun weg naar duurzaam politiek succes zien ze hoge verwachtingen. Deze unieke uitdagingen, in combinatie met ervaringen van geweld, maken herhaald succes in de politiek complex.

Hogere verwachtingen

Een terugkerend thema in onze bevindingen is de druk die politici met een migratieachtergrond ervaren om beter te presteren dan hun collega's. Veel geïnterviewden deelden de perceptie dat ze twee keer zo goed moeten zijn als hun collega's zonder migratieachtergrond om vergelijkbare erkenning of respect te krijgen:

Als je een minderheid bent, moet je harder knokken. (NL9)

Ze voelen dat hun successen kritischer worden bekeken en kleine fouten strenger worden beoordeeld. Het cumulatieve effect van deze druk zorgt voor een veeleisendere omgeving, waarin elke stap onder een vergrootglas ligt. Terwijl sommige geïnterviewden deze uitdaging omarmen, voelen anderen dat het oneerlijke normen oplegt.

Daarnaast uitten sommige geïnterviewden hun zorgen over de perceptie van hun individuele succes. In zeer zichtbare posities maken ze zich zorgen over de mogelijkheid dat hun persoonlijke 'merk' de doelen van de partij zou kunnen overschaduwen. Dit vereist een voorzichtige balans tussen opvallen én in lijn blijven met de standpunten van de partij.

Beperkte portefeuilles

Een aanzienlijke uitdaging is de verwachting om hele etnische of religieuze gemeenschappen te vertegenwoordigen. Geïnterviewden deelden ervaringen waarin ze werden behandeld als vertegenwoordigers van bijvoorbeeld alle Marokkanen, Turken of moslims, ondanks het feit dat het onmogelijk is om voor zulke diverse groepen te spreken:

Ik ben van niemand. Maar dat maakt je ontzettend eenzaam. Dat is een heel eenzame strijd dus dat moet je ook... ja dat is de prijs die je ervoor betaalt. (NL11)

Een andere geïnterviewde vertelt:

De kritiek kwam voor een deel vanuit de [herkomstland] hoek, maar het was vooral mijn interne worsteling. Het was niet kritiek op mij hoor, maar het was meer dat ik dat zo voelde. (...). Dat voelde natuurlijk belabberd, dat was afschuwelijk. En zeker in de tijd van de opkomst van Pim Fortuyn en alles wat daarbij speelde. Dat was natuurlijke totale polarisatie en dan hadden we dat ook nog eens in de Tweede Kamer. (NL17)

Nog een ander:

Ik weet dat er naar mij gekeken wordt. (...) Met name bijvoorbeeld het religieuze label. Het gaat over de islam in de samenleving. Ik ben moslim en ik zeg ook 'ik ben moslim en ik ben praktiserend'. (NL24)

Politici met een migratieachtergrond voelen zich vaak beperkt in hun portefeuilleteoewijzingen. Veel geïnterviewden gaven aan dat ze doorgaans portefeuilles krijgen die zich richten op migratie of diversiteit, ongeacht hun expertise of interesses. Ze uitten de wens om te werken aan andere belangrijke onderwerpen, zoals justitie, onderwijs of economisch beleid:

Ze zeggen gewoon, 'het is een [continent] vrouw. Niet een expert op het gebied van onderwijs of gewoon een Kamerlid die misschien een aantal interessante zienswijze op issues kan hebben die wij ook belangrijk vinden, nee het is een [continent] vrouw. Ik weet het ook niet meer, moet ik een blonde pruik op zetten? (NL26)

De beperkte mogelijkheden om portefeuilles te diversifiëren versterken een smalle perceptie van hun expertise en beperken hun vermogen om beleid breder te beïnvloeden.

Vrijwillige en onvrijwillige uitstroom

Verkozen worden is één, in de politiek blijven is een tweede. Verschillende factoren leiden tot vrijwillig of onvrijwillig vertrek uit de politiek. Sommige geïnterviewden gaven aan dat hoewel hun vertrek (toentertijd) als vrijwillig werd gepresenteerd, zij zich onder druk gezet voelden om te vertrekken. Dit suggereert dat de politiek individuen kan verdringen, ook als hun vertrek vrijwillig lijkt. Sommigen besluiten – rationeel – om gezien de peilingen of de plaats op de verkiezingslijst niet opnieuw verkiesbaar te zijn. Anderen vertellen echter over oprecht vrijwillig vertrek, gedreven door, bijvoorbeeld, een gevoel van voldoening na het bereiken van hun doelen:

Ik had eigenlijk bijna alles gedaan wat ik wilde. Ik heb ontzettend veel geleerd. En bovendien wilde ik ook iets anders doen. Ik wilde niet altijd politicus blijven en ik had zoiets van dat is een mooi moment om hieruit te stappen en te kijken wat ik internationaal, zeg maar andere onderwerpen, kan doen. Dus ik had het... dat was goed. Dat was een mooie tijd. Dat was fantastisch, ik heb gedaan wat... ik ben ook ontzettend trots op wat ik allemaal gedaan heb. Het was goed. (NL11)

Deze verhalen laten een genuanceerde realiteit zien die niet gemakkelijk te categoriseren is als vrijwillig of onvrijwillig, zoals wij als onderzoekers misschien zouden willen. Ze benadrukken hoe complex het is voor politici met een migratieachtergrond om een duurzame politieke carrière op te bouwen.

Ervaringen met geweld

Een alarmerende factor die de duurzaamheid van de politieke carrières van politici met een migratieachtergrond beïnvloedt, is geweld. Geïnterviewden deelden ervaringen met geweld vanuit de politiek zelf, inclusief collega's en partijleden, wat overeenkomt met bredere bevindingen over geweld in de Nederlandse politiek:

En vlak voor het einde moesten we dus afronden en vlak voor het einde hoorde ik dus gesis en toen zei ze: 'kutwijf'. Dus ik dacht wat? Wat gebeurt hier? Kutwijf. Niet in de microfoon, de microfoons stonden al uit, maar 'kutwijf' zei ze. Ik dacht 'what the f', zeg maar, wat gebeurt hier? Dus ik kom naar haar toe, zo van wat denk je wel dat je bent. Zij zei gewoon echt hysterisch 'ga weg, ga weg, ga weg'. Ze kon het niet hebben dat ze ergens op werd aangesproken – en dat het terecht was, dat vooral. (NL17)

Sommige geïnterviewden merkten ook op dat zij kritiek ontvingen uit gemeenschappen van burgers met een migratieachtergrond, die hen mogelijk zien als ontoereikende vertegenwoordigers van hun gedeelde achtergrond, wat de lasten van identiteit gebaseerde vertegenwoordiging verder benadrukt.

De gebeurtenissen van 11 september markeerden opnieuw een grote verschuiving in de vormen van geweld, vooral voor politici die ook moslim zijn. De politisering van de islam in het publieke debat verhoogde de kans op negatieve stereotypen en directe confrontaties op basis van religieuze identiteiten. Geïnterviewden gaven de extra emotionele belasting aan van het navigeren door deze spanningen, waar hun geloof, politieke rollen en gemeenschapsidentiteiten elkaar kruisen.

Verhoogde zichtbaarheid in z'n algemeenheid hangt samen met meer geweld, zoals dit voormalige Kamerlid uitlegt:

Dus ik, maar het was bij [TV programma] geweest en ik had natuurlijk al een barrage van berichtjes of ik weet niet meer. Dat mensen ook negatief reageren via e-mail, en ik ben ook een paar keer bedreigd in die tijd, een keer zelf een poederbrief thuisgekregen, ja heel naar. (NL17)

Door het stijgende gebruik van sociale media speelt dit onderwerp tegenwoordig nog meer. De barrières voor het behouden van een politieke carrière zijn voor een politicus met een migratieachtergrond veelzijdig en veeleisend. Deze individuen staan onder de dubbele druk van presteren én verhoogde controle, versterkt door de verwachtingen (van partijen, gemeenschappen en de politici zelf) om hele gemeenschappen te vertegenwoordigen. De beperkingen op portefeuilleteoewijzingen beperken hun groei nog meer, terwijl kwesties van geweld en de complexe motivaties achter politiek vertrek aanvullende obstakels vormen voor de loopbaanbestendigheid. Hoewel de reis van elke politicus uniek is, onderstrepen de gedeelde ervaringen van de geïnterviewden de veerkracht die nodig is om in de politiek stand te houden.

Advies

Welke adviezen willen politici met een migratieachtergrond geven aan de volgende generatie? “Volg je dromen” en “neem initiatief” zijn de meest voorkomende adviezen. Ze moedigen jongeren aan om “eropuit te gaan”, ondanks de uitdagingen die ze kunnen tegenkomen. Geïnterviewden benadrukken dat wachten op verandering geen optie is; in plaats daarvan is het essentieel om concrete stappen vooruit te zetten. Ze moedigen jonge mensen aan om “het gewoon te doen”, hard te werken en alle taken die de politiek met zich meebrengt, inclusief de minder opwindende aspecten, op zich te nemen. Een politicus benadrukte het belang van het bijwonen van gemeenschapsevenementen, zoals buurtbarbecues, om verbinding te maken met de partij en vertrouwen te winnen:

Zeker als ik kijk naar mensen met een migratieachtergrond, niets ten nadele, zijn er een heleboel die zeggen: ze moeten me niet en ik heb geen plek gekregen. Dan denk ik: wat heb je gedaan? Ben je campagne gaan voeren in de kou, heb je borden staan hangen in de vrieskou? Ben je gaan canvassen terwijl het regent? Ben je naar de borrel geweest, ben je naar de barbecue geweest? Dat is investeren in je politieke carrière en dat is wat ik de mensen meegeef. (NL43)

Dit advies onderstreept dat aanwezigheid opbouwen in een politieke partij voortdurende en directe betrokkenheid vereist, vaak via kleine en ogenschijnlijk alledaagse handelingen die uiteindelijk bijdragen aan grotere zichtbaarheid en invloed. De oproep die daaruit voortvloeit is om vooral lid te worden van een politieke partij.

De geïnterviewde politici hebben gemengde opvattingen over de vraag of jonge politici hun migratieachtergrond zouden moeten benadrukken. Voor sommigen is het benadrukken van hun achtergrond een manier om op authentieke wijze verbinding te maken met zowel kiezers als collega's en een waardevol perspectief toe te voegen aan de politiek. Anderen manen echter tot voorzichtigheid en stellen dat het te veel benadrukken van een migratieachtergrond het risico met zich meebrengt dat je als politicus wordt gereduceerd tot slechts dat ene kenmerk:

Want ik wilde mij ook niet alleen beperken tot...ik heb een allochtone [sic] identiteit, dat kan niemand ontkennen. (NL16)

De geïnterviewden in het onderzoek benadrukken het belang van veerkracht, gezien de obstakels die jongeren waarschijnlijk zullen tegenkomen. Sommige geïnterviewden zijn sceptisch over de politieke omgeving en uiten zorgen dat de politiek mogelijk steeds onaantrekkelijker wordt voor mensen met een migratieachtergrond:

Nou, ik hoop dat ze komen, het is somber. Ja de politiek wordt steeds minder aantrekkelijk. (NL15)

Het kennen van procedurele details en hard werken om vaardigheden te ontwikkelen worden gezien als goede strategieën:

Je moet ook gewoon die procedure kennen. Dus dat is gewoon een simpel ding, want je kan denken ik ga me alleen maar concentreren op de inhoud, maar je moet je net zo goed bekwamen in de procedures. (NL11)

In het algemeen is er een focus op het beheersen van de vaardigheden en handigheidjes van het politieke werk in de verdere adviezen.

Verschillende geïnterviewden bespreken ook hun rol als mentor. Veel voormalige politici hebben mentortaken op zich genomen en ondersteunen jongeren met een migratieachtergrond in het navigeren door de politiek:

Er komen nog steeds mensen naar me toe, jonge migrantenvrouwen, ook mannen, maar veel meer migrantenmeisjes die in de politiek willen of die al lid zijn van een politieke partij. Ze komen bij mij gewoon hier thuis en dan vragen ze me om advies en tips en zo. Dat doe ik belangeloos, omdat ik het belangrijk vind dat ze in de politiek zitten. (NL8)

Interessant genoeg verbreden sommigen hun advies naar andere groepen, waaronder mensen met een praktische of beroepsopleiding, wat wijst op een intersectioneel bewustzijn dat verder rijkt dan alleen etniciteit:

Het is een probleem op zich, denk ik, om ook praktisch opgeleide mensen, mensen van het MBO zover te krijgen om mee te doen. Misschien moet er een quotum zijn: zoveel procent moet van kleur zijn, zoveel procent moet vrouw zijn. Misschien is dat het enige dat gaat helpen om dit beeld te veranderen. (NL44)

Dit bredere perspectief weerspiegelt dat uitdagingen in politieke carrières voort kunnen komen uit verschillende, elkaar kruisende factoren, niet alleen uit een migratieachtergrond.

Tot slot waarschuwde een geïnterviewde voor pessimisme en herinnerde jongeren eraan dat het mogelijk is om een leven buiten de politiek te behouden:

Je wordt een beetje gedemotiveerd en afgeschrokken, maar het viel reuze mee. Het viel echt reuze mee. Je kan moeder zijn. Je kan een baan ernaast hebben. Je kan een leven hebben. Dat is wat ik de mensen heel vaak meegeef: laat je niet afschrikken. Ook nu, als het gaat om online haat, wordt er vaak gezegd: sommigen durven niet als ze dan zien wat er allemaal gebeurt. Je krijgt er ook heel veel voor terug. (NL30)

De boodschap hier is, volgens ons, te voorkomen dat de eisen van het politieke leven de positieve kanten overschaduwten.

Conclusie

Dit rapport biedt inzicht in de politieke vertegenwoordiging en ervaringen van politici met een migratieachtergrond in Nederland tussen 1986 en 2024. Op basis van wetenschappelijke literatuur, cijfers van internationale vergelijkingen, en vijftig interviews met (oud-)politici hebben we de barrières, kansen en successen van deze groep in kaart gebracht.

Politieke partijen hebben de afgelopen decennia steeds meer politici met een migratieachtergrond aangetrokken. In vergelijking met andere landen op het Europese continent en het Verenigd Koninkrijk scoort Nederland relatief hoog op het aandeel Tweede Kamerleden met een migratieachtergrond. Tegelijkertijd fluctueert de vertegenwoordiging door de jaren heen en is het geen vanzelfsprekendheid dat het aantal Kamerleden met een migratieachtergrond blijft groeien. Opvallend is dat vrouwen met een migratieachtergrond relatief beter vertegenwoordigd zijn dan vrouwen zonder migratieachtergrond.

De weg naar een politieke carrière blijkt voor burgers met een migratieachtergrond complex en uitdagend. Politieke socialisatie via familie, maatschappelijke organisaties en mentorschap speelt een cruciale rol bij het ontwikkelen van politieke aspiraties. Politieke partijen verschillen sterk in hun aanpak en actieve scouting van divers talent.

Hyperzichtbaarheid is een terugkerend thema in de ervaringen van politici met een migratieachtergrond. Hun aanwezigheid in de politiek heeft een belangrijke symbolische functie en draagt bij aan het doorbreken van stereotypen, maar dit gaat gepaard met extra druk en weerstand. De meeste geïnterviewden vinden dat ze twee keer zo goed moeten zijn om dezelfde kansen te krijgen als collega-politici zonder migratieachtergrond.

Het behouden van een lange politieke loopbaan blijkt een grote uitdaging. Politici met een migratieachtergrond hebben te maken met discriminatie, seksisme, islamofobie, maar ook met agressie en intimidatie, zowel vanuit de politiek als van buitenaf. Dit vergroot de mentale en emotionele druk van het ambt. Trainingsprogramma's kunnen een netwerk en vaardigheden bieden, maar zijn niet overal even goed georganiseerd en gefinancierd. Tegelijkertijd fungeren veel verkozen politici met een migratieachtergrond als rolmodel en mentor voor de volgende generatie.

Onze bevindingen laten zien dat, hoewel er stappen zijn gezet richting een diversere politiek, er nog aanzienlijke barrières bestaan. Hierdoor blijven, los van een enkeling, zoals VVD-leider Dilan Yeşilgöz, de meeste politici met een migratieachtergrond in de schaduw van de macht. Ze krijgen wel een plek in de politiek, maar kunnen rekenen op verzet op het moment dat zij met een zelfgekozen profiel over zelfgekozen onderwerpen hun plek opeisen. Alhoewel Nederland het qua aantallen in internationaal perspectief beter doet dan andere landen, is er qua inclusiviteit voor politici met een migratieachtergrond nog een weg te gaan. Een waardevolle investering voor partijen in de Nederlandse democratie.

Bibliografie

- Bailer, Stefanie, Breunig, Christian, Giger, Nathalie, & Wüst, Andreas M. (2021). The diminishing value of representing the disadvantaged: Between group representation and individual career paths. *British Journal of Political Science*, 52(2), 535–552.
- Bergmann, Henning, Çelik, Gözde, Runderkamp, Zahra, Vincent-Mory, Claire, Bobokova, Jana, Mugglin, Leonie, Pamies, Carles, Ruedin, Didier, Wüst, Andreas M., Morales, Laura, D'Amato, Gianni, Mügge, Liza, Ihuoma, Melanie, Bader, Dina, & Gerhard, Silja (2025). *REPCHANCE Europe: Drivers and obstacles to minority representation*. Stuttgart: Robert Bosch Stiftung.
- Bergmann, Henning, Çelik, Gözde, & Wüst, Andreas M. (2024). *Bausteine einer chancengerechten politischen Repräsentation von Menschen mit Migrationsgeschichte*. Stuttgart: Robert Bosch Stiftung.
- Botman, Maayke, Jouwe, Nancy, & Wekker, Gloria (Red.). (2001). *Caleidoscopische visies. zwarte, migranten- en vluchtelingen-vrouwenbeweging in Nederland*. Amsterdam: Koninklijk Instituut voor de Tropen.
- Bovens, Mark, Bokhorst, Meike, Jennissen, Roel, & Engbersen, Godfried (2016). *Migratie en classificatie: Naar een meervoudig migratie-idioom*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Brown, Nadia E., & Gershon, Sarah A. (Red.). (2016). *Distinct Identities: Minority women in US politics*. Londen: Routledge.

- Celis, Karen, Erzeel, Silvia, Mügge, Liza, & Damstra, Alyt. (2014). Quotas and intersectionality: Ethnicity and gender in candidate selection. *International Political Science Review*, 35(1), 41–54.
- Crenshaw, Kimberlé (1991). *Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color*. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241–1299.
- de Jong, Judith & Mügge, Liza (2023). Super politicians? Perspectives of minoritized citizens on representation. *Political Studies Review* 21(3), 506–514.
- Hill Collins, Patricia (1990). *Black feminist thought: Knowledge, consciousness and the politics of empowerment*. Londen: Routledge.
- Ihuoma, Melanie, Mügge, Liza, & Runderkamp, Zahra (2024). Diversiteit op het pluche: memoires en autobiografieën van politici met een migratieachtergrond. In R. Aerts, C. Brummer, & G. Schutte (Red.), *Machtswoorden*. Amsterdam: Prometheus, 269–295.
- Lombardo, Emanuela, & Meier, Petra (2019). The significance of symbolic representation for gender issues in politics. *NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 27(4), 231–244.
- Mansbridge, Jane (1999). Should Blacks represent Blacks and women represent women? A contingent “yes.” *The Journal of Politics*, 61(3), 628–657.
- Matland, Richard, & Montgomery, Kathleen (2003). Recruiting Women to National Legislatures: A General Framework with Applications to Post-Communist Democracies. In Matland, Richard, & Montgomery, Kathleen (Red.), *Women’s Access to Political Power in Post-Communist Europe* (pp.19–41). Oxford: Oxford University Press.
- Mügge, Liza, & Schotel, Anne Louise (2017). Intersectionaliteit in de media: representatie van Nederlandse Kamerleden met een migratieachtergrond in dagbladen, 1986–2016. *Res Publica* 59(4), no.4, 439–462.
- Mügge, Liza, & Özvatan, Özgür (2025). Intersectional repertoires of coping with political violence. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society*.
- Mügge, Liza, & Runderkamp, Zahra (2019). De tweede sekse in politiek en openbaar bestuur. In *Op weg naar een betere m/v-balans in politiek en bestuur* (pp.5–18). Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Mügge, Liza, & Runderkamp, Zahra (2023). Heksen, fakkels en #MeToo. Gendergerelateerd geweld in de politiek. In R. Römkens, A. Meulenbelt, & T. ten Zeege (Red.), *Voorbij de Verbijstering* (pp. 112–128). Amsterdam: Walburg Pers.
- Mügge, Liza, & Runderkamp, Zahra. (2024). Political narratives in representation: Maiden speeches of ethnic minoritized Members of Parliament. *European Journal of Political Research*, 63(2), 579–598.

- Mügge, Liza, Runderkamp, Zahra, & Spierings, Niels (2024). Descriptive representation of marginalized groups in Dutch politics. In S. de Lange, T. Louwerse, P. 't Hart, & C. Van Ham (Red.), *Oxford Handbook of Dutch Politics*, (pp.495-513). Oxford: Oxford University Press.
- Mügge, Liza, van der Pas, Daphne, & van de Wardt, Marc (2019). Representing their own? Ethnic minority women in the Dutch Parliament. *West European Politics*, 42(4), 705–727.
- Norris, Pipa (1997). *Passages to power: Legislative recruitment in advanced democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Puwar, Nirmal (2004). *Space invaders: Race, gender and bodies out of place*. Oxford: Berg.
- Runderkamp, Zahra, Van der Pas, Daphne, Schotel, Anne Louise, & Mügge, Liza (2022). Space invaders and norm-politicians: how the media represent the intersectional identities of Members of Parliament. *European Political Science Review*, 14(4), 566–582.
- Saalfeld, Thomas, & Bischof, Daniel (2013). Minority-ethnic MPs and the substantive representation of minority interests in the House of Commons, 2005-2011. *Parliamentary Affairs*, 66(2), 305–328.
- Steijaert, Mickey, Thijs, Paula, Bruijn, Sarah, & Klein Kranenburg, Laurens (2024). “Ga aardappelen schillen of zoiets” *Onderzoek naar de omvang, aard en gevolgen van online agressie en geweld tegen vrouwelijke politici in Nederland*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Van Oosten, Sanne, Mügge, Liza, Hakhverdian, Armen & van der Pas, Daphne (2024). What Explains Voting for DENK: Issues, Discrimination or In-group Favouritism? *Representation*, 60:4, 601-623.
- Vermeulen, Floris, Harteveld, Eelco, Van Heelsum, Anja, & Van der Veen, Aad (2020). The potential of immigrant parties: insights from the Dutch case. *Acta Politica*, 55(3), 432–453.
- Vermeulen, Floris, & Marczyński, Piotr (2021). *Representatief? Een essay over diversiteit in de Nederlandse politiek*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Ward, Orlanda (2016). *Media framing of Black women’s campaigns for the US House of Representatives*. In N. E. Brown & S. A. Gershon (Red.), *Distinct Identities. Minority Women in U.S. Politics* (1st Edition, pp. 153–170). Londen: Routledge.
- Williams, Joan C., & Dempsey, Rachel (2014). *What works for women at work: Four patterns working women need to know*. New York: New York University Press.
- Yanow, Dvora, van der Haar, Marleen, & Völke, Karlijn (2016). Troubled taxonomies and the calculating state: Everyday categorizing and “race-ethnicity” –The Netherlands case. *The Journal of Race, Ethnicity, and Politics*, 1(2), 187–226.

Colofon

Dit onderzoek werd mogelijk gemaakt door Porticus en de Robert Bosch Stiftung in het project 'Barriers and opportunities: towards equal representation of ethnic minoritized citizens in the Netherlands' binnen de Politics of Diversity-onderzoeksgroep aan de Universiteit van Amsterdam: politicsofdiversity.eu.

Dit onderzoek maakte onderdeel uit van het project "REPCHANCE Europe", uitgevoerd in vijf landen. Het gehele project werd ondersteund door de Robert Bosch Stiftung, Porticus en Stiftung Mercator Schweiz.

Citeren als: Runderkamp, Zahra, Mügge, Liza, & Ihuoma, Melanie (2025). *Hyperzichtbaar in de schaduw van de macht: politici met een migratieachtergrond in Nederland*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Het rapport is opgemaakt door Sarafina Jozefzoon: <https://www.sarafinajozefzoon.com/>

